

Sokół, Zofia

"Polskie czasopisma naukowe w latach 1918-1939", Grażyna Wrona, Kraków 2005 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 55/2, 212-219

2010

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przypisy

¹ Por. M. I d e l: *Kabała. Nowe perspektywy*. Kraków 2006; a zwłaszcza wydana w tym samym roku przez warszawskie wydawnictwo *Cyklady* praca M.-A. Quaknina: *Tajemnice kabały*.

² Por. D.H. F r a n k, O. L e a m a n: *Historia filozofii żydowskiej*. Tłum. P. S a j - d e k. Kraków 2009, s. 52.

³ Por. M. G i b s o n: *Boethius. His Life. Thought and Influence*. Oxford 1981. Tam też obszerna bibliografia.

⁴ Należy żałować, iż autor nie dołączył do swej interesującej publikacji obszerniejszego wykazu bibliografii.

⁵ Por. P. B i n s k i: *Medieval Death. Ritual and Representation*, Ithaca, New York 1996. Por. też Ph. A r i e s: *Człowiek I śmierć*. Tłum. E. B ą k o w s k a. Warszawa 1992.

Andrzej T. Nowak
Uniwersytet Muzyczny
Fryderyka Chopina
Warszawa

Grażyna W r o n a: *Polskie czasopisma naukowe w latach 1918–1939*. Kraków 2005 Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 407 s., nlb. 3

Ukazała się monografia czasopism naukowych wydawanych w okresie dwudziestolecia międzywojennego, gdy odzyskanie niepodległości po 123 latach niewoli postawiło przed polską nauką nowe zadania i otworzyło perspektywy rozwoju. Jednym z najważniejszych zadań była integracja życia naukowego, ujednoczenie jego organizacji, budowa bazy materialnej, którą należało zacząć od podstaw. Prezentowana publikacja jest wykładnią rozwoju nauki polskiej pokazaną przez historię czasopism naukowych, ich roli i funkcji.

Dr hab. Grażyna Wrona, jest autorką prezentowanej i wcześniej wydanej pracy *Towarzystwa naukowe w Krakowie w latach 1845–1939*, jak również wielu rozpraw i artykułów z zakresu historii czasopism naukowych, różnych dziedzin i dyscyplin; pracuje w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W swoich publikacjach Autorka zastosowała nowoczesną metodologię badań prasoznawczych i utworzyła nową definicję czasopisma naukowego, a mianowicie że jest to „wydawnictwo ciągłe, charakteryzujące się zespołem określonych cech formalnych, treściowych i funkcjonalnych”. Cechy formalne to: częstotliwość, ciągłość numeryczna, wspólny tytuł, szata graficzna i nieprzewidziany termin zakończenia. Cechy treściowe to struktura numeru: podział na część naukową (artykuły, rozprawy) i część sprawozdawczo-informacyjną (kronika naukowa,

przegląd krajowej i zagranicznej literatury naukowej, sprawozdania z działalności towarzystw oraz organizacji naukowych). Ich zadaniem jest przekazywanie treści i funkcji, czyli prezentacja wyników badań i odkryć naukowych oraz polemika w zakresie ich oceny i wartościowania. Według Autorki prezentowanej książki „częstotliwość jest głównym wyznacznikiem periodyczności, ale nie jedynym, ponieważ z powodu trudności redakcyjno – wydawniczych” czasopisma ukazują się nieregularnie, ale „zachowują przy tym pozostałe cechy czasopisma naukowego. Natomiast propozycja UNESCO, aby do czasopism zaliczyć wydawnictwa seryjne i zbiorowe, nie mieści się w tej definicji, toteż zostały pominięte.

Jest to pierwsza pełna monografia czasopism funkcjonujących w latach 1918–1939 w zakresie dziedzin i dyscyplin naukowych. Dotychczasowe opracowania dotyczyły poszczególnych dziedzin, dyscyplin lub tytułów czasopism naukowych, natomiast całościowe monografie kończyły się na roku 1918. Czasopisma naukowe wydawane w II RP nie doczekały się dotąd kompleksowego opracowania statystyczno-analitycznego. Prezentowana publikacja wypełnia tę lukę w historii prasy, nauki, bibliologii, dokumentacji i informacji naukowej. Jest to temat interdyscyplinarny, przez to trudny, wymagający rozległej wiedzy i orientacji w wielu dziedzinach i dużej pracowitości. Dodatkową trudność sprawiają niepełne ciągi czasopism w polskich bibliotekach, brakuje kompletnej bibliografii periodyków za lata 1918–1939, jak również pełnych materiałów archiwalnych, które w większości uległy zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Publikacja wymagała wieloletniego olbrzymiego wkładu pracy, wielu kwerend, wyjazdów do różnych bibliotek, w tym także zagranicznych, systematyczności i dokładności, z czego Autorka wywiązała się znakomicie. Dzięki temu ustaliła i przebadła 531 tytułów czasopism naukowych i wypełniła lukę w historii prasy, jak również w nauce polskiej. Dla porównania: w okresie zaborów, w latach 1800–1918 ukazało się na historycznych ziemiach polskich 146 tytułów czasopism naukowych.

Czasopisma w rozwoju nauki odgrywają dużą rolę i funkcję, w niektórych dziedzinach większą, niż opracowania zwarte, książkowe, które na ogół są historycznym podsumowaniem opisywanego zagadnienia, czy dyscypliny naukowej, podczas gdy czasopisma dokumentują je na bieżąco, „realizując swoje podstawowe zadania, a więc dokumentowanie i upowszechnianie wyników badań naukowych, przenoszenie zdobyczy naukowych na grunt polski, integrowanie różnych kręgów ludzi związanych z nauką zawodowo, pełniły funkcję inspiratora oraz koordynatora badań naukowych” czytamy we *Wstępie*. Założeniem badawczym było szukanie odpowiedzi: „w jakim stopniu periodyki wpłynęły na rozwój nauki polskiej i czy w wystarczający sposób upowszechniały jej dokonania”. W każdej dziedzinie autorka wskazywała na funkcje informacyjne i nowatorskie polskich czasopism i związków z nauką światową.

Monografia składa się z metodologicznego *Wstępu* wprowadzającego do problematyki, 10 rozdziałów tematycznych, zakończenia, obszernego wykazu źródeł i literatury przedmiotu, indeksu czasopism, wykazu nazwisk, tabel i wykresów. W każdym rozdziale autorka nie ograniczyła się tylko do podania statystyki czasopism, ale przytoczyła historię każdego tytułu, charakterystykę treściową, funkcje i rolę, oraz dokonała „oceny stopnia realizacji programowych założeń z rzeczywistymi możliwościami wydawców oraz współpracującymi z nimi autorów”.

Rozdział I zatytułowany *Charakterystyka statystyczna* składa się z kilku części: *Rozwoju ilościowego czasopism*, *Czynników kształtujących rozwój czasopism naukowych*, *Trwałość*, czyli czas wychodzenia poszczególnych tytułów i ich obecność na rynku wydawniczym, *Typologia czasopism* czyli częstotliwość, *Nakłady* w liczbie egzemplarzy i *Polskie periodyki na światowych listach i w wykazach czasopism naukowych*. Według tego schematu zostały przebadane czasopisma z poszczególnych dziedzin naukowych.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego funkcjonowało w Polsce: 27 wyższych uczelni akademickich, 2 wyższe szkoły sztuk pięknych, 7 wyższych szkół muzycznych, 1 szkoła dramatyczna i 2 inne – ogółem 39 placówek. Obok nich działały instytuty naukowe, które realizowały program badawczy zgodny z potrzebami państwa, gospodarki, społeczeństwa i nauki, w sumie 128 placówek. Poza tym funkcjonowało 480 towarzystw naukowych, 374 archiwów, 300 muzeów, 460 bibliotek, które obok podstawowych zadań realizowały cele naukowe. Te placówki w latach 1918–1939 wydawały 531 tytułów czasopism naukowych, z czego 79 tytułów było kontynuacją z okresu rozbiorów, nowych powstało 452, zawieszonych zostało 291.

Ważnym zagadnieniem jest ocena przez międzynarodowe środowiska naukowe wartości polskich czasopism i zamieszczanie ich na światowych listach periodyków. W wykazie *World list of scientific periodicals* wydanym przez Oxford University Press, jest 285 tytułów polskich, z tym, że znalazły się tam również wydawnictwa seryjne oraz popularnonaukowe. Na tej liście, jak również w innych badanych wykazach, znalazły się polskie czasopisma naukowe. Najczęściej cytowanymi tytułami były: „*Fundamenta Mathematicae*”, „*Studia Mathematica*” i „*Acta Arithmetica*”. Autorka w swoich badaniach potwierdziła obecność polskich czasopism w międzynarodowym obiegu informacji naukowej. Każdy z 10 rozdziałów został zbudowany według jednolitych zasad: ogólnej charakterystyki rozwoju danej dziedziny naukowej, miejsca Polski w badaniach naukowych, rozpatrywanych w trzech okresach – w latach: 1918–1924, 1925–1931 i 1932–1939, po opanowaniu kryzysów gospodarczych. W postaci tabel podano liczby czasopism: „nowo założonych, istniejących i zaniechanych” w każdej dziedzinie naukowej. Wymienione zostały najdłuższe ciągi czasopiśmiennicze „starych” tytułów, stanowiących kontynuację, oraz nowe periodyki powstałe w niepodległej Polsce. Centrami wydawniczymi tego

rodzaju czasopism były ośrodki akademickie: Warszawa, Kraków, Lwów, Wilno i Poznań, które występują w każdej dziedzinie naukowej w rozdziałach tematycznych. W latach 1918–1939 powstało wiele nowych ośrodków badawczych: centralnych i regionalnych, instytutów naukowo-badawczych oraz towarzystw naukowych, które prowadziły działalność wydawniczą. Została też dokonana charakterystyka tej działalności, analiza typologii czasopism i zachodzące w nich zmiany. Podano również nazwiska redaktorów, komitetów redakcyjnych, w których skład wchodziłi wybitni uczeni polscy wraz z charakterystyką ich osiągnięć naukowo-badawczych pokazanych na tle nauki europejskiej i światowej. Osiągnięcia nauki polskiej były za granicą wysoko cenione i wpływały na wzrost liczby czasopism naukowych.

Następne rozdziały dotyczą charakterystyki czasopism naukowych w grupach tematycznych: rozdział II zatytułowany *Naukowe czasopisma ogólne*, obejmuje charakterystykę 16 tytułów ukazujących się w latach 1918–1939. Ośrodkami wydawniczymi były wyższe uczelnie. Obok nich wystąpił rozwój regionalnego ruchu naukowego, inspirowanego przez Związek Nauczycielstwa Szkół Pow szechnych, którego program obejmował prowadzenie prac badawczych przeszłości regionu, jego środowiska geograficznego, przyrodniczego, etnograficznego, twórczości literackiej, kulturalnej i oświatowej. Koordynatorem i organizatorem badań środowiskowych były muzea regionalne, pełniące funkcje stacji naukowych.

Rozdział III: zatytułowany *Czasopisma humanistyczne i społeczne* jest najobszerniejszy, liczy 125 stron druku i obejmuje 237 tytułów z 24 dziedzin naukowych, uporządkowanych alfabetycznie, rozpoczynając od „archeologii”, a kończąc na „wojskowości”. Z tej dziedziny było najwięcej i najdłuższych ciągów czasopiśmienniczych, wiele z nich powstało w drugiej połowie XIX w. i było kontynuowanych do 1939 roku. Obok centralnych powstały regionalne ośrodki wydawnicze. Najliczniejszą grupę stanowiły czasopisma pedagogiczne (34), prawnicze (33), historyczne (27), filologiczne (25), ekonomiczne (18), ogólnohumanistyczne (18), teologiczne (15). Mniejszą liczbą tytułów wykazały: psychologia (8), sztuka wraz z historią (8). Poniżej tej liczby, od 1–7 tytułów dysponowały: archeologia, bibliologia, filozofia, nauka o polityce, nauki pomocnicze historii, statystyka i wojskowość.

Rozdział IV został poświęcony *Czasopismom biologicznym*, w liczbie 31 tytułów z zakresu biologii, botaniki, zoologii, hydrobiologii i ochrony przyrody, które ukazywały się głównie w ośrodkach akademickich. Wydawcami czasopism biologicznych – poza uczelniami, były instytuty naukowo – badawcze: Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego, Instytut Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, Instytut Badawczy Lasów Państwowych, Państwowe Muzeum Zoologiczne, Muzeum Komisji Fizjograficznej PAU, Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie oraz 16 biologicznych towarzystw naukowych, których czasopisma zostały podzielone na dwa rodzaje: na czasopi-

sma sprawozdawczo-informacyjne oraz naukowe. Czasopisma biologiczne były skierowane do zagranicznego czytelnika, ponieważ publikowane były w językach obcych lub wyposażone w obcojęzyczne obszernie streszczenia, co umożliwiało polskiemu wydawnictwom kontakt z zagranicznymi środowiskami naukowymi i wymianę myśli, osiągnięć, publikacji i wydawnictw.

Rozdział V obejmuje *Czasopisma z grupy nauk ścisłych*, w liczbie 32 tytułów dyscyplin uprawianych w 5 wyższych uczelniach, w 10 towarzystwach naukowych oraz instytutach badawczych. W omawianym okresie w Polsce ukazywały się czasopisma reprezentujące nauki ścisłe, w tym o charakterze ogólnym (7), z zakresu astronomii (10), matematyki (10), chemii (3), fizyki (2). W grupach tematycznych podana została charakterystyka tytułów i ich historia. Międzynarodowe uznanie zyskały czasopisma: „*Studia Mathematica*”, „*Fundamenta Mathematicae*”, „*Wiadomości Matematyczne*” i inne, które na trwałe wpisały się w dorobku ogólnoswiatowej myśli naukowej, podobnie jak „polska szkoła matematyczna”.

Rozdział VI *Czasopisma medyczne i farmaceutyczne* obejmuje ogółem 105 tytułów, w tym 14 założonych przed rokiem 1918, nowych 91, rocznie wychodziło 60 do 80 czasopism lekarskich i nauk pokrewnych. Nauki medyczne miały 93 tytuły czasopism, farmacja zaś – 12. Najliczniejszą grupę stanowiły czasopisma ogólnomedyczne (33), stomatologia (6), chirurgia (5) i psychiatria (4). Pozostałe specjalizacje dysponowały od 1 do 3 tytułów. Głównymi wydawcami czasopism były wydziały lekarskie wyższych uczelni, instytuty naukowo-badawcze, szpitale, 140 towarzystw naukowych, lekarskie spółki wydawnicze i inne. W wyniku powoływania nowych lekarskich towarzystw naukowych, zjazdów i kongresów, powstawały nowe czasopisma o charakterze: 1) archiwalnym, skierowane do lekarzy-naukowców; 2) naukowo-praktycznym, adresowane do lekarzy-praktyków; 3) wydawnictwa referatowe, były zdominowane przez dział recenzyjno-informacyjny, w których teksty naukowe stanowiły niewielki procent, a odbiorcami byli lekarze-praktycy, często pracujący na prowincji i pozbawieni zaplecza naukowo-badawczego i nie mający dostępu do najnowszych publikacji krajowych i zagranicznych. Czasopisma informowały zagraniczne ośrodki i placówki o osiągnięciach polskiej medycyny, stomatologii i farmacji, były platformą wymiany myśli i doświadczeń praktyki lekarskiej, informowały o nowych metodach leczenia, lekach i odkryciach naukowych.

Rozdział VII *Czasopisma prezentujące nauki o ziemi* obejmuje ogółem 17 tytułów, w tym z zakresu geografii (6), geofizyki (5), geologii (4) i kartografii (2) pisma te rozwijały się bardzo prędko na wydziałach 5 uniwersytetów, 2 politechnik, w 5 specjalnych szkołach wyższych: warszawskiej Szkole Głównej Handlowej, Wolnej Wszechnicy Polskiej, krakowskiej Akademii Górniczej, Akademii Handlowej i w poznańskiej Wyższej Szkole Handlowej. Obok nich w 1919 r. powołano do życia Państwowy Instytut Geologiczny oraz Państwowy Instytut Meteorologiczny w Warszawie, pełniące funkcje służb państwowych.

Powstało również wiele innych ośrodków badawczych: nauki o ziemi, sejsmologii, kartografii, towarzystw naukowych. Mimo trudności organizacyjnych, finansowych i kadrowych prowadziły one badania naukowe, których wyniki niejednokrotnie miały nie tylko ogólnokrajowe, ale i światowe znaczenie.

Rozdział VIII obejmuje *Czasopisma rolnicze, weterynaryjne i leśne*, które powstały i rozwinęły się dopiero w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Polska była krajem rolniczym, to jednak nauki rolnicze w okresie rozbiorów były słabo rozwinięte, zaś państwa zaborcze nie były zainteresowane ich rozwojem. Po odzyskaniu niepodległości powołano w 1918 r. Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW). Powstały nowe placówki przy uniwersytetach i politechnikach. W Puławach powołano Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego (PINGW), który prowadził różnorodny program badań, powstały stacje doświadczalne i hodowlane, które obok zadań praktycznych, prowadziły badania naukowe. Ogółem w Polsce w tym okresie funkcjonowało 48 placówek doświadczalnych, 61 towarzystw naukowych, które włączyły się do badań naukowych i działalności wydawniczej. Ogółem wychodziło 40 czasopism, w tym z zakresu nauk rolniczych – 28 tytułów, z zakresu weterynarii (9), leśnictwa (3). Najstarszym czasopismem był „Sylwan” (1883) ukazujący się we Lwowie, nawiązujący tytułem i treścią do warszawskiego „Sylwana” z lat 1820 – 1858, prawdopodobnie najstarszego czasopisma leśnego na świecie.

Rozdział IX *Czasopisma techniczne* obejmuje czasopisma naukowe z dziedziny, która była słabo rozwinięta w okresie rozbiorów na ziemiach polskich, ponieważ państwa zaborcze nie były zainteresowane rozwijaniem przemysłu i wytwórczości fabrycznej, której produkty sprowadzano z zagranicy, czy też opierano się na zagranicznych licencjach i rozwiązaniach konstruktywnych. Po uzyskaniu niepodległości należało zacząć organizować bazę naukową od podstaw: powoływać kierunki studiów na uczelniach technicznych, tworzyć instytuty, laboratoria i pracownie. Wiązano naukę z praktyką w procesie produkcji. Rozwijał się przemysł elektroniczny, lotniczy, motoryzacyjny, chemiczny i inny, co wpłynęło na rozwój naukowych czasopism z tych dziedzin. W okresie dwudziestolecia ukazywało się około 200 tytułów czasopism technicznych, dotyczących: energetyki, metalurgii, chemii, ceramiki, komunikacji różnych typów, dróg i łączności; czasopism sanitarnych, techniki poligraficznej, fotograficznej i innych dziedzin. Najważniejszym zjawiskiem w rozwoju czasopism technicznych był proces ich unaukowienia, wprowadzanie pojęć naukowych do praktyki i jej powiązania z nauką. Czasopisma te powstawały w ścisłym związku z działalnością stowarzyszeń naukowych i naukowo-technicznych, którymi kierował Związek Polskich Zrzeszeń Technicznych dysponujący tygodnikiem „Wiadomości Związku Polskich Zrzeszeń Technicznych” o charakterze ogólnotechnicznym i informacyjnym. W 1928 r. powstał Związek Polskich Czasopism Technicznych i Zawodowych, którego celem było utrzymanie łączności pomiędzy redakcjami istniejących czasopism, wspólne organizowanie zjazdów, kongresów,

współpracy z Międzynarodową Federacją Prasy Techniczno-Periodycznej, tworzenie bibliotek i czyteln, upowszechniania wiedzy zawodowej i technicznej.

Rozdział X, zatytułowany *Administracja i organizacja pracy redakcyjnej czasopism naukowych w świetle źródeł archiwalnych*, dotyczy organizacji pracy redakcji i jej etapów: 1) gromadzenia, oceny i wyboru materiałów do publikacji; 2) doboru materiałów do numeru; 3) umiejscowienie, ekspozycja, ostateczna korekta materiałów; 4) powielanie, druk. Opisano obowiązujące w dwudziestoleciu międzywojennym prawo prasowe, starania o rejestrację tytułu, jak również zakres działalności redakcji i komitetów wydawniczych, dobór pracowników i źródła finansowania.

Podsumowując prezentowaną monografię, należy podkreślić imponujący warsztat naukowy, znajomość źródeł archiwalnych, ogromnej listy publikacji zamieszczonych w *Wykazie źródeł i literatury*, który zdumiewa swoją obszernością i może ułatwić innym autorom, podejmowanie badań z tego okresu. Książkę czyta się z dużym zainteresowaniem, jest ciekawie skonstruowana i napisana, podaje wiele nowych i ciekawych faktów z historii nauki, organizacji i rozwoju instytucji naukowych, prasy, bibliologii, roli i funkcji, jaką odegrały czasopisma w rozwoju nauki i kultury.

Monografia jest napisana dobrym stylem i komunikatywnym językiem, toteż razi nadużywanie spójnika „iż”, dwa, a nawet trzy razy w jednym zdaniu, co utrudnia jego zrozumienie. Już w 1964 r. Witold Doroszewski w *Słowniku języka polskiego* uznał ten spójnik za przestarzały i radził go unikać we współczesnym języku polskim. Podobnie ustosunkowują się do tego inni językoznawcy, twierdząc, że spójnik „iż” ma charakter humorystyczny lub ironiczno-satyryczny, mający swoje uzasadnienie w tekstach kabaretowych. Profesor Jan Miodek w swoich audycjach telewizyjnych „Ojczyzna-polszczyzna” wiele razy wypowiadał się na temat spójnika „iż”, że jest „obcy” i „stylistycznie nieznośny” i jeżeli już inaczej nie można, „stosować go raz na 50 stron druku”.

Następna uwaga, to brak podania ogólnej liczby naukowych pracowników, czyli potencjalnych czytelników czasopism. Podany na stronie 30 wykres zatytułowany *Zestawienie porównawcze liczby czasopism naukowych, tytułów prasowych, tytułów książek naukowych oraz liczby pracowników naukowych*, jest słabo czytelny i nie wiadomo, ilu było w Polsce ogółem pracowników naukowych. W stosunku do innych, mniej ważnych zagadnień, dokonano bardzo drobiazgowych obliczeń ogólnych i szczegółowych, sporządzono tabele i wykresy, to niedopatrzenie wydaje się istotne, bo nie znamy liczby odbiorców czasopism naukowych – potencjalnych i faktycznych. Każda redakcja, obliczając wysokość nakładów, zapewne opierała się na obliczeniach, znała swoich prenumeratorów i czytelników. Roczniki statystyczne z okresu dwudziestolecia podawały liczby osób zatrudnionych w szkolnictwie wyższym i średnim, w instytucjach naukowo-badawczych i innych, którzy mogli być czytelnikami. *Wielka Encyklopedia*

Powszechna PWN (tom 9 s. 152) podaje, że w latach 1918–1939 w nauce polskiej było zatrudnionych 4403 pracowników nauki.

Brakuje też chociażby ogólnej wzmianki o czasopismach naukowych wydawanych w językach mniejszości narodowościowych, wszak Polska okresu dwudziestolecia składała się z wielu narodowości, które miały swoje szkolnictwo, nauczycieli, pracowników naukowych i zapewne swoje czasopisma naukowe. Autorka korzystając z tak obszernego pola badawczego archiwalnego i bibliograficznego, zapewne musiała zetknąć się z czasopismami naukowymi tej kategorii, wydawanych w ich językach: żydowskim, ukraińskim, niemieckim, rosyjskim, toteż jakaś ogólna uwaga typu statystycznego powinna znaleźć się we *Wstępie* lub w *Zakończeniu* tej monografii. Tytuł książki *Polskie czasopisma naukowe* dotyczy także obszaru badawczego nie tylko polskiego języka.

Mimo tych uwag, które nie pomniejszają ogromnej wartości naukowej tej książki, jest ona ważnym dorobkiem polskiego naukownictwa, bibliologii, prasoznawstwa, kultury polskiej II Rzeczypospolitej, do której obecnie nawiązujemy, jako ciągłości historycznej.

Zofia Sokół
Rzeszów

Tadeusz Paweł R u t k o w s k i: *Nauki historyczne w Polsce 1944–1970. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*. Warszawa 2007 Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 630 s.

Tematem książki są cele, ich realizacja i skutki polityki komunistów wobec nauk historycznych w latach 1944–1970 w Polsce oraz dokonane w tym okresie zmiany organizacyjne. Tadeusz Paweł Rutkowski postawił sobie za cel oparcie dyskusji „o sytuacji polskiej historiografii w okresie PRL na mocniejszych podstawach faktograficznych i [ma nadzieję, że jego dzieło] stanie się impulsem do dalszych nad nią rozważań” (s. 19). Chciał ukazać rzeczywisty obraz polityki komunistycznych władz wobec polskich historyków na przestrzeni ponad dwudziestu sześciu lat. Zgodnie z centralistycznym ustrojem państwa i charakterem większości przeglądanych przez autora źródeł zagadnienia polityczne zostały ujęte „z góry” (s. 13).

Omawiana książka, wydana w 2007 r., była dostępna w księgarniach dopiero od jesieni 2008 r. Jej autor pracuje w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Napisał m.in. cenną biografię Stanisława Kota¹.

Podjęty temat jest bardzo trudny – wymagał obszernej kwerendy, dużej konfrontacji źródeł; ostrożności w ocenie faktów i wyciąganiu wniosków. Literatura przedmiotu pozostawia, szczególnie odnośnie lat 1957–1970, wiele do życzenia.